

Llibrería Asturiana

LLITERATURA

PROSA

* *Cortos, cortos.* Llangréu, Conceyu de Llangréu, 2000. [Cuentos selecionaos nel Certame Art Na'lón Lletres del Conceyu de Llangréu. La edición recueye los escoyós en llingua asturiana y castellanu].

* Xandru Fernández, *Les cuentas del alma*. Uviéu, Trabe, 2000. [Doce rellatos].

* Xuan Bello, *La bola infinita*. Uviéu, Ámbitu, 2000. [Edición percuriada con ilustraciones de Pablo Amargo].

* Ramón Lluis Bande, *Habitaciones vacías*. Uviéu, Ámbitu, 2000.

* José Havel, *Miraes*. Uviéu, Ámbitu, 2000.

* Pablo Antón Marín Estrada, *Adiós, morse*. Uviéu, Ámbitu, 2000.

* Silvia Ugidos, *66 cigarros y una formiga*. Uviéu, Ámbitu, 2000.

TEATRU

* Emilio Palacios, *Llinguateres*. Xixón, Imp. La Versal, ¿2000? [Ye reimpresión de la 4ª edición de 1962. Nun se conseña responsable d'edición].

POESÍA

* *Antoloxía poética asturiana (1639-2000)*. Xixón, Coleutivu Manuel Fernández de Castro, 2000. [Edición billingüe asturiano-rusa, coordinada por Federigo G.-Fierro y con Alexey Yéscheko, Alexandro Mósintev y Osip Cherkásow como responsables de la traducción al rusu. Recueye, en 280 páxines, una muestra peramplia de la poesía asturiana dende Antón de Marirreguera hasta güei].

TORNA

* Franz Kafka, *La tresformación*. Uviéu, Trabe, 2000. [Torna de X. Fernández].

* Tennessee Williams, *La gata nel teyáu de zinc caliente*. Uviéu, Ámbitu, 2000. [Torna de J. L. Pi-quero].

LLITERATURA INFANTIL Y XUVENIL

* Luis Sepúlveda, *Historia d'una gavilueta y del gatu que la deprendió a esnalar*. Mieres, Editora del Norte, 2000. [Torna de P. Fidalgo Pravia].

* René Goscinny, *Les vacaciones de Colasín*. Uviéu, Ámbitu, 2000. [Torna de I. Iglesias].

LLETRES VIEYES Y FACSÍMILES

* Antonio García Oliveros, *Cuentiquinos del escañu, Melecina casera y Más cuentiquinos del escañu*. Uviéu, ALLA, 2000. Llibrería Facsimilar nº 49. [Al cumplese los cien años del nacimientu d'Antonio García Oliveros (AGO), l'Academia, n'homenaxe y recuerdu a esti escritor y bibliófi-

lu asturianu asoleyó, cola collaboración de la familia y les facilidaes daes polos editores qu’asoleyaren primero los sos trabayos, tola so obra poética, axuntada nun tomu y n’edición facsimilar. Antonio García Oliveros nació en Navia en 1900 y morrió n’Uviéu en 1985; foi médicu de profesión. Amás de les tres obres inxertes nesti facsímil, escribió tamién *Diccionario bable de la rima* y más trabayos asoleyao en llibru, per publicaciones periódiques y en cartafueyos. Miembru del IDEA dende 1949, foi un bon conoedor de la obra de Teodoro Cuesta, al que-y dedicó'l discursu d’entrada na institución citada. Amás d’ello, Oliveros axuntó a lo llargo la so vida un fonda bibliográficu mui bultable y de munchu valir: la so colección asturiana, con autores en castellanu y n’asturianu y que se guarda güei na Biblioteca d’Asturies. Antonio García Oliveros, xunto con Constantino Cabal, Alfredo Villa, Matías Conde y dellos otros más, supunxo, nos años cuarenta y cincuenta, la venceya que xuntaba a los escritores n’asturianu d'esta dómina colos qu’escrivieren enantes de la guerra civil, sucesores pela parte de so d'un granible sieglu XIX. El llibru va principiáu por un estudiu de X. LL. García Arias].

* *Corona poética n'honor a Armando Palacio Valdés*. Uviéu, ALLA, 2000. “Cartafueyos de Lliteratura Escaecida” 68. [Compilaos por Xosé Lluis

Campal, recuéyense nesta edición cuatro poesíes dedicaes a Armando Palacio Valdés en tres de los muchos homenaxes que se-y fexeron n’Asturies: en 1906 nel Teatru Campoamor d’Uviéu; en 1918 nel Gran Hotel d’Avilés y en 1920 tamién na mesma Avilés onde Palacio Valdés vi-

viere de neñu. Los poetas que firman les composiciones son Xulio García-Quevedo, Marcos del Torniello y Pepín Quevedo. De Marcos del Torniello son “(Arriba los corazones!)”(1906) y “Flor d’España” (1920); de Pepín Quevedo “El amu” (1906) y de Julio García-Quevedo una ensin título qu’entama “Ye costume muy vieya...”. Ufiértense toes elles en reproducción facsímil tomada de *El Carbayón*, *El Noroeste* y *La Voz d’Avilés*. El cartafueyu acompaña tamién de tres apéndices en castellanu, tamién facsímiles, onde *El Carbayón* y *La Voz d’Avilés* dieron cuenta de los homenaxes].

* Rufino Martínez Vázquez, *Catorce poesías de fai un sieglu* (1900). Uviéu, ALLA, 2000. “Llibrería Facsimilar” n° 50. [Xosé Lluis Campal axunta nesti volume otros catorce poemes del autor nacíu en Mieres Rufino Martínez Vázquez, del que l’Academia yá dio a la imprenta, nesta mesma colección, otres composiciones de los años 1898 y 1899, iguales les ediciones tamién por X. LL. Campal. Toles que s’inxerten nesti volume asoleyáreles el diariu *El Comer-*

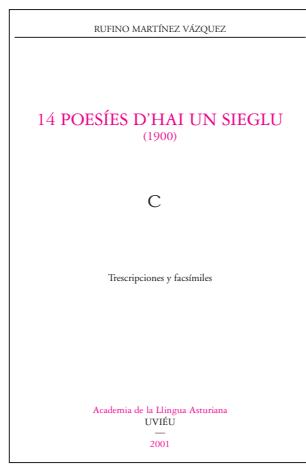

CORONA POÉTICA N'HONOR
D'ARMANDO PALACIO VALDÉS
HOMENAXES D'UVIÉU Y AVILÉS:
(1906, 1918 Y 1920)

Xulio García Quevedo, Marcos del Torniello y
Pepín Quevedo

Academia de la Llingua Asturiana

cio de Xixón nel añu 1900 y son poemes festivos la mayor parte de temática destremada. La edición inxer los facsímiles y les trescripciones de los testos, pa una mejor comprensión llectorra por cuantes que dalgunos de los primeros nun ufierten una calidá tola afayadiza que se quixere].

tamién los topónimos d'una parroquia que, como ye'l casu de munches otres asitiaes na farta minera ya industrial del centru d'Asturies, foi mui mozcada poles actividaes derivaes d'esas industries, perdiéndose con ello muchos de los nomes tradicionales. Esti trabayu foi premiáu nel Concursu d'Investigación de l'Academia na estaya de “Toponimia” na edición del añu 2000].

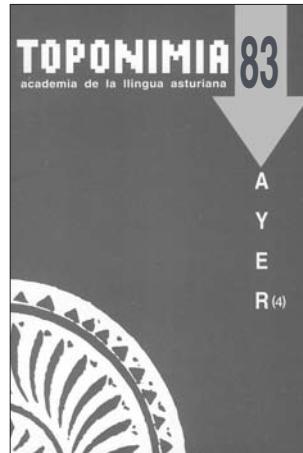
OTROS TÍTULOS

- * *Desde Roma hasta Internet (Seis visiones d'Asturies)*. Xixón, Fundación “Nueva Asturies”, 2000. [Inxerta seis trabayos].
- * Ismael María González Arias, *(Píde-y cuentas a Quirós!)*. Uviéu, Ámbitu, 2000. [Diariu del procesu creativu de la película *Pídele cuentas al rey*].
- * Ramón d'Andrés, *Reivindicación llingüística: unes reflexones*. Uviéu, Ámbitu, 2000.
- * Neto, *Ente llinies*. Uviéu, Ámbitu, 2000.

TOPONIMIA

- * Jorge Alberto García Fernández, *Conceyu de Llangréu. Parroquia de Sama*. Uviéu, ALLA, 2000. “Toponimia” nº 82. [El mesmu autor que recoye la toponimia de Ciañu y La Nueva, primer entrega del conceyu de Llangréu, ye'l que recueye

* Ánxel Álvarez Llano, *Conceyu d'Ayer. Parroquia de Bo*. Uviéu, ALLA, 2000. “Toponimia” nº 83. [Recueye'l llistáu toponímico d'una parroquia ayerana, asitiada na llende colos conceyos de Mieres y Llena nel valle d'El Río Nigru. Dientro del so territoriu asitiáronse esplotaciones de carbón güei trancaes, pero caltúvose tamién el llabor agrariu. Esti trabayu foi premiáu nel Concursu d'Investigación de l'Academia na estaya de “Toponimia” na edición del añu 2000].

* Xosé Lluis García Arias, *Pueblos asturianos. El porqué de sus nombres*. Xixón, Alborá Llibros, 2000. [Segunda edición d'un clásicu, en forma aumentada y acompañada d'un índiz de tolos topónimos, etimoloxíes propuestes y otres pallabres inertes nel testu. Caltién la cadarma que se-y diere na primer edición.]

cretu d'un oficiu, el de la minería. Más en concreto nel vocabulariu de los mineros de dos conceyos asitiaos al sur d'Asturies, ún d'ellos dientro de les sos llendes alministratives, Degaña, y otru inxertu en Lléon, anque tamén del dominiu llingüísticu asturianu, Llaciana. Organízase la información nes respeutives entraes de les voces recoyíes, con propuestes etimolóxiques y frases feches, conseñándose tamién si son voces recoyíes o non nos vocabularios d'esta mesma mena asoleyaos por otros autores].

LLINGUA ESTUDIADA

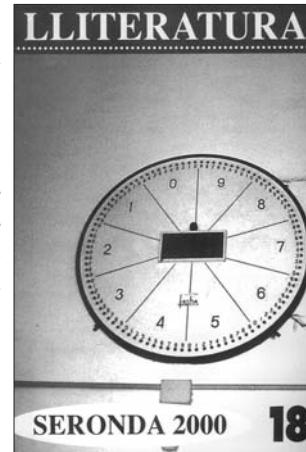
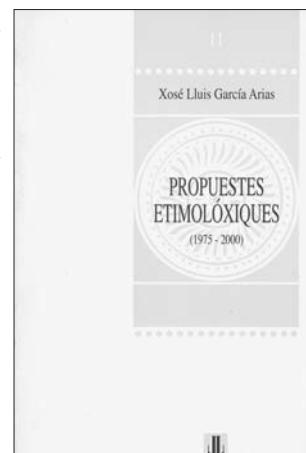
* Xosé Lluis García Arias, *Propuestas etimológicas (1975-2000)*. Uviéu, ALLA, 2000. “Llibrería Llingüís-

tica” nº 11. [Recueye, organizaos en cinco capítulos, venticuatro trabayos que'l so autor fuere dando a la imprenta dende l'añu 1975. Toos ellos son propuestes etimolóxiques de pallabres o espresiones d'usu común n'Asturies. Les páxines caberes inerten un llistáu bibliográficu y un índiz de toles pallabres qu'apaecen nel testu. Collaboró na edición la filóloga Susana Villa Basalo].

REVISTES

* LLITERATURA. REVISTA LLITERARIA ASTURIANA, nº 18 (2000). Uviéu, ALLA.

La revista ábrese con cuatro rellatos ganadores d'ediciones del concursu lliterariu entamáu pola tertulia cultural *El Garra-piellu*. Son “La illa”, d'Adolfo Camilo Díaz, “Peax”, de Vítor Álvarez, “Rema con orpín en nueche de seronda”, de Xandru Martino Ruz y “¿Qué tal Alicia Silverstone?”, de Fran Gayo. La estaya poética de

la revista enllénenla cuatro poemes póstumos de Jose Antonio García fechaoas n'avientu de 1996. Na seición ensayística, Roberto Corte ufiértanos l'artículu "Un comentariu sobre'l teatru n'asturianu: les dos décades caberes" ya Ignaciu Llope analiza'l discursu ideolóxicu nacíu con Conceyu Bable y encáralu col discursu globalizador dominante en "Vindicación del panfletu o del discursu áulicu al pensamientu críticu". Entrambos a dos trabayos presentáronse nel I Seminariu de la revista *Lliteratura* "La Lliteratura Asturiana a lo cabero'l sieglu XX", lo mesmo que l'artículu de crítica que zarra esti volume, obra d'Esperanza Mariño Davila, onde s'estudia la colección de rellatos *Silvia la Negra*, de Xulio Vixil.

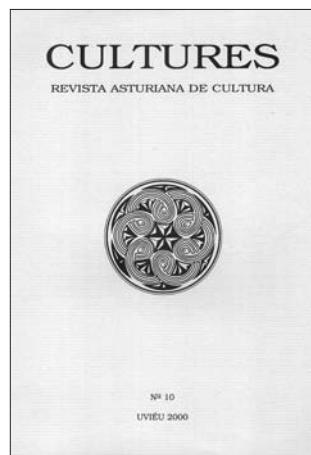
* CULTURES. REVISTA ASTURIANA DE CULTURA. N° 10 (2000), Uviéu, ALLA.

Abre la revista un artículu del antropólogo de rai-gaño asturianu James Fernández MacClintock onde comenta otru artículu de so presentáu nel XIII Congresu de la Federación d'Asociaciones d'Antropoloxía del Estáu español. En "Comentariu sobre

Comentariu: *Xenealoxía.org* y el Nuevu Mundu que deserde", analiza'l conceutu de xenealoxía, destacando la necesidá humana d'organizase sistemáticamente nel tiempu pero alvirtiendo de los peligros d'abusos n'idees como pureza o abolengo sobrevalorao. Teresa del Valle, antro-

póloga de la Universidá del País Vasco, en "Procesos de la memoria: cronotopos xenéricos", Paula Kasares, en "Aunitzdakitz, bizitzen badaki (Muncho sé si sé vivir)", fai un averamiento antropollingüístico a la comunidá del valle vascófonu de Bartzán en Navarra. Natalia Tielle García, en "La crítica ante les esposiciones d'arte n'Asturies", estudia cómo vía la crítica asturiana nel primer terciu del sieglu XX les esposiciones artísticas que se facíen nes localidaes principales d'Asturies. La "Faza etnográfica" ígüenla los artículos "Xuegos tradicionales en Villamexín y Proaza", d'Antonio Alonso de la Torre García y "Aspeutos económicos, sociales y mentales de la matanza'l gochu en Tene (Quirós)" de María Antonia Pedregal Montes. La revista piésillase cola seición de reseñas.

*ASTURIES. MEMORIA ENCESA D'UN PAÍS. N° 9, 10. Uviéu, Coleativu Etnográficu Belenos (2000). [El nº 9, d'ochobre de 2000,inxer los siguientes trabayos: "El Xurásicu y los dinosaurios d'Asturies. Un viaxe nel tiempu de 150 millones d'años", de J.C. García Ramos; L. Piñuela y J. Lires; "Los torques áureos de los astures", de S. Prieto Molina; "Nuevos afayos epigráficos y vieyes interpretaciones sobre la organización política y social de los astures nel cambiú d'era", de M.C. González Rodríguez; "Mitoloxía del llechi n'Asturies: cuélebres, culiebres y encantos", d'A. Álvarez Peña; "Prendas de vistir que s'usaban da vezu nu conceyu de Tinéu d'acordias con testimonios documentales manuscritos de la casa de los Francos-Flórez d'Arganza", de R. Lorenzo Antón; "Memoria Gráfica d'Asturies: Caliao, un pueblu del conceyu de Casu", de P. Miranda Portugal; "Identidá asturiana y nacionalismu", de X. Fernández; "Lo qu'hai tres d'una anuncia nada inocente", de C. Lastra. Les seiciones de "Arcu

Atlánticu” que firma Aurelio Argel, “L’Estoxu”, al cargu d’Ignaciu Llope y “Cartafueyos de Belenos” piesllen esti númeru.

El nº 10, d'avientu de 2000, inxer estos artículos: “El castru de San Lluis (Allande) más de milenta años d'ocupación nun pobláu protohistóricu del occidente asturianu”, de M.García Martínez y otros; “La bandurria”, de Daniel García de la Cuesta; “Eduardo Martínez Torner. De «la Copla» a la «Curiosidad Literaria», de Modesto González Cobas; “El Monsacro, corazón d'Asturies”, de Xavier Musquera; “Memoria Gráfica d'Asturies: El Paxellu Astur en Cangues d'Onís”, de Gausón Fernández Gutiérrez; “Mitoloxía del llechi n'Asturies: Esconxuros, piedres y amuletos”, d'Alberto Álvarez Peña; “Arte popular nos horros ya paneras en Sierra (Cangas del Narcea)”, de Nacho Gayol; “Los movimientos nacionales na Celtia”, de Pablo Girón Miranda; amás de les seiciones avezaes de “L’Estoxu” y “Cartafueyos de Belenos”].

NAVIA-EO

* ENTRAMBASAUGUAS, nº 14 (2001). Uviéu, ALLA (Secretaría Llingüística del Navia-Eo). [Número d'iviernu que principia'l sieglu con dellos cambeos nel formatu. Rafael Cascudo Noceda repasa los principales personaxes mitolóxicos del occidente asturianu en “Mitoloxías d'estas terras”. Otru toque etnográficu ponlu José García López con “El augua das prindas”. Graciano García, direutor de la Fundación “Príncipe d'Asturies”, fai alcordanza de Jesús Gayol, collaborador de la revista fallecíu va poco, en “Jesús Gayol, nel recordo”. Dos artículos amplios cinquen cuestiones xeográfiques (“A vexetación nel valle medio del Río Navia”, d'Ignacio Pérez González) y llin güísticas (“Llinguas de poucos falantes na Europa

occidental”, d'Enrique de Miguel y Benjamín Méndez). Un cuentu firmáu por Manuel García-Galano, “Parzamiques d'inverno”, zarra'l capítulu de collaboraciones. La revista complétase coles seiciones avezaes de “El Arco da veyá”, con escritos y dibuxos de neños y neñes de les escuelas de Navia, Barres y Tol, “Axenda” y “El houcha”, onde se publica un diálogu campesín en gallego-asturianu que salió na prensa naviega en 1914].

* *Lletres novas. Úa década del premio «Xeira» de narraciós curtias*. A Caridá, Xeira, 2000. [Axunta los rellatos ganadores d'esti premiu lliterariu al cumplise les diez ediciones de magar entamó. Dende Manuel García-Galano, hasta la ganadora de la última edición, Mª José Fraga, pasando per escritores como Rafael Cascudo, Jacinto Díaz, Xaviel Vilareyo, Emma Méndez, Alejandro Antúnez, Fredo de Carbexe o José Manuel Martínez Castro].

* Rafael Cascudo Noceda, *Xunta de mitos*. A Caridá, Xeira, 2000. [El día que tolos mitos asturianos s'axuntaron nuna playa de Tapia pa decidir qué hacer pa que la xente siga alcordándose d'ellos. Cuento xuvenil con ilustraciones d'Alberto Álvarez Peña].

OTRES PUBLICACIONES

REVISTES, CARTAFUEYOS Y BOLETINOS (n'asturianu o con collaboraciones)

* *Asturnatura*. Tercer época nº 14 (1998-1999), vol. doble. Uviéu, A.N.A, 2000. [Con collaboraciones n'asturianu].

* *Boletín SUATEA*. Uviéu, SUATEA. N°s 110, 111 (2000). [Con collaboraciones n'asturianu].

- * *Cartafueyu asturianista*. Xixón, Fundación “Nueva Asturias”, 2000.
- * *El Canciu'l Cuélebre. Revista cultural asturiana*. Xixón, CEPLA. N° 8 (2000). [Dafechu n’asturianu. Con trabayos de temática destremada y collaboraciones lliteraries].
- * *Güei. La prensa llibre d'Asturies*. Xixón, A.C. Güei. N°s 28, 29 (2000).
- * *El Informativo de las Cuenca*s. Mieres, Grupo Zapico Ediciones, n° 16, 17 (2000). [Inxerten monográficos n’asturianu sobre la cultura asturiana].
- * *La Maniega*. Cangas del Narcea, A.C. «Pintor Luis Álvarez». N°s 117 y 118 (2000).
- * *Puxa*. Uviéu-Xixón, Andecha Astur. N°s 51, 52 (2000).
- * *El Sindicato*. Uviéu, CC.OO d’Asturias. N°s 136, 137, 138 (2000). [El número del mes d'avientu inxerta un informe xeneral dedicáu al procesu de normalización de la llingua asturiana dende 1975 hasta güei].
- * *Contra Corriente*. Xixón, Corriente Sindical d’Izquierda. N°s 9, 10 (2000).
- * *El Fielatu. Revista nacionaliega d’alderique*. Remanecer. N°s 40, 41 (2000).

MÚSICA

- * *Xeneración folk*. Avilés, L’Aguañaz, 2000. [Seis grupos escoyíos d’ente tol báramu d’ellos qu’hai güei n’Asturias, igüen esti tercer volume de la serie “Nuevu Folk Asturianu”. CORQUIÉU de Ribesella, LOS GATOS DEL FORNU d’Uviéu, LLANGRES de Llangréu, LLAÍMO de Xixón, DUBRAM d’Uviéu y LA VIÉRBENE, con componentes d’Avilés y Xixón. Un mui bon escaparate del llabor que ta faciendo la “nueva fola” de la música asturiana].

4 de mayu del 2001

XXII Día de les Lletres Asturianes

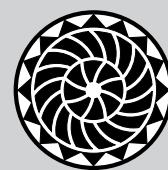
L’Academia de la Llingua Asturiana celebrará esti día como davezu y fai brinde a toos pa que per toa Asturias s’entamen actos.

Academia de la Llingua Asturiana

Diccionariu de la
Llingua Asturiana

ACADEMIA DE LA
LLINGUA ASTURIANA

Uviéu, 2000

Presentación del Diccionariu de la Llingua Asturiana

Con motivu del XX aniversariu de la creación de l'Academia de la Llingua Asturiana, el pasáu 13 d'avientu presentóse na Xunta Xeneral del Principáu d'Asturies el Diccionariu de la Llingua Asturiana. L'actu tuvo presidíu pola Presidenta de la Xunta Xeneral y pol Presidente de l'Academia de la Llingua. Ellí tuvieron, amás del Sr. Conseyeru de Cultura, tolos grupos políticos de la Xunta Xeneral, alcaldes, instituciones culturales, representantes d'otros partíos, sindicatos y asociaciones ciudadanas y empresariales.

La prensa d'Asturies, por cuenta de la importancia de la obra, espublizó dellos suplementos dedicados al Diccionariu de la Llingua Asturiana, como los apaecíos en La Nueva España (12 d'avientu), La Voz de Asturias (7 d'avientu) o El Comercio (13 d'avientu).

Pallabres de la Presidenta de la Xunta Xeneral del Principáu

Perescelentes y perilustres autoridaes, señoríes, señoras y señores:

La Xunta Xeneral del Principáu tien l'honor d'acoyer güei la presentación del *Diccionariu de la Llingua Asturiana*, editáu pola Academia de la Llingua que preside Xosé Lluís García Arias. Como presidenta quixera dici-yos a toos, y de mou especial a los miembros de l'Academia, que s'afayen prestosamente nesta Xunta Xeneral.

Préstame solliñar que la presentación d'esti Diccionariu tien llugar nun mesmu tiempu emblemáticu en que se faen, el día 15 d'avientu, los venti años de magar l'Academia tuviere'l so aniciu. Abúltame que la xuntura nel tiempu d'estos dos fechos llévanos a felicitar sinceramente a l'Academia de la Llingua non sólo pol gran trabayu fechu a lo llargo estos venti años, en destremaes estayes –investigación, normalización, divulgación– sinón por llograr esi cumal que fixo posible la publicación del *Diccionariu de la Llingua Asturiana*.

Una publicación que pon el ramu a otros dos llabores fechos enantes, imprescindibles p'afondar na conocencia de la nuesa llingua. Refiérome a *les Normes Ortográfiques* y a la *Gramática de la Llingua Asturiana*. Esos dos llibros son un encontu fonderu pal llogru d'esti Diccionariu completu y sistematizáu que recueye 50.000 entraes y que, de xuru, tien abiertes les sos páxines ainxertar nuevos vocablos que s'inixerirán nel futuru dao que l'asturianu ye una llingua viva y qu'entá sigue evolucionando.

To pa mi que fai falta asoleyar el doble significáu de la presentación del Diccionariu, xustamente na Xunta Xeneral del Principáu. De mano, porque nesti mesmu edificiu, cuando nél s'allugaba'l Conseyu Rexonal d'Asturies, muérganu preautonómico, fundóse l'Academia de la Llingua Asturiana, hai agora venti años. En segundu llugar porque nesti Palaciu tien el so llar, güei, el Parllamentu d'Asturies, institución cimera que representa a toles asturianes y asturianos. Una Institución que ye, necesariamente, plural darréu qu'acueye a dixebraos grupos parllamentarios con posiciones polítiques tamién destremaes. Diferencies que, como se persabe, tamién se faen ver no que cinca a la política llingüística.

Pero ello que nun torga algamar pautos en tantes cuestiones, tampoco va facelo no que se refier al usu

y promoción del bable o asturianu. Pautos que se conseñen tanto nel marcu xurídico qu'afita'l nuesu Estatutu d'Autonomía como na Llei d'Usu y Promoción del bable/asturianu.

Ye bono acordase que l'artículu 4.1 del títulu con qu'entama l'Estatutu recueye testualmente que “el bable gozará de protección. Promoveráse'l so usu, el so espardimientu nos medios de comunicación y la so enseñanza, respetando, en tou casu, les sos variantes locales y la voluntariedá del so dependimientu”. Esi mesmu artículu diz tamién que “una llei del Principáu regulará la protección, usu y promoción del bable”.

El Parllamentu asturianu pautóse na llei 1/98 de 23 de marzu d'Usu y promoción del bable/asturianu que, ente otres cuestiones, enconta'l derechu de los ciudadanos y ciudadanes a conocer y emplegar el bable/asturianu y conseñar los medios pa que seja realidá, asina como pa que se dea puxu a la so recuperación y desarrollu, afitando les midíes pa promover el so usu.

De xuru qu'esti Diccionariu de l'Academia, nel que trabayaron tolos sos miembros de número asina como abondos especialistes y becarios, sedrá una erbía amañosoa pa dar puxu y esparder una llingua que ye una de les señes d'identidá de la nuesa comunidá autónoma y que dará respuesta non sólo a la complexa realidá sinón a les necesidaes espresives de los usuarios.

Pero quien mejor pue afondar nesta nueva publicación ye'l presidente de l'Academia de la Llingua, Xosé Lluis García Arias, cabezaleru d'esta institución de magar se fundare en 1981. García Arias, doctor en Filoloxía Hispánica y profesor titular de la Universidá d'Uviéu, ye miembru de la Sociedá Española de Llingüística y d'abondes sociedaes llingüísticas y científiques internacionales.

El so llabor como investigador y el so calter científicu nel campu de la etimoloxía, antropoloxía y toponimia trespassó cuantayá les llendes asturianes y ye referencia obligada nos trabayos que se faen con llargor internacional.

García Arias ye autor d'una perllarga y granible obra investigadora. Ente les sos obres figuren *Pueblos Asturianos. El porque de sus nombres y Contribución a la Gramática Histórica de la Lengua Asturina*. Naide mejor que'l presidente de l'Academia de la Llingua, que tamién, dacuando, exerce de poeta, pa presentar esti Diccionariu de la Llingua Asturiana que, sélo mui bien, prestará-yos muncho a los asturianos y trabayará mui fondo na recuperación, desarrollu y usu de la nuesa llingua tradicional, lo mesmo nel ámbitu escolar como nel social.

Munches gracies.

Pallabres del Secretariu de l'Academia

Faigo llectura del Artículu Primeru del Títulu Primeru de los Estatutos de l'Academia de la Llingua Asturiana, que baxo l'enunciáu de “Principios Xenerales”, diz:

“L'Academia de la Llingua Asturiana, fundada baxo los auspicios del Conseyu exonal d'Asturies por Decretu del 15 d'avientu de 1980, ye una institución rellacionada cola Comunidá Autónoma del Principáu d'Asturies per aciu de la Conseyería d'Educación, Cultura, Deportes y Mocedá. L'Academia de la Llingua Asturiana tien los oxetivos siguientes:

- a) Investigar y formular les lleis gramaticales del bable o llingua asturiana y de les sos variedaes llingüísticas.
- b) Dar orientaciones y normes pal so cultivu escritu y formal.
- c) Facer l'inventariu del so léxicu.
- d) Afalar a que s'emplegue, se deprenda y s'espara l'asturianu y les sos distintes modalidaes.
- e) Velar polos drechos llingüísticos asturianos.
- f) Trabayar na capacitación de la llingua escrita, al envís de qu'ésta, aceptada llibremente, pueda apontar a ser mediu d'expresión en tolos niveles.
- g) Dar puxu a la celebración de concursos lliterarios y didáuticos.
- h) Promover los estudios llingüísticos sobre l'asturianu.
- i) Collaborar na formación del profesoráu específico, trabayando n'andecha coles instituciones pertinentes y pudiendo dar certificaciones y documentos acreditativos.
- j) Dexar afitáu'l criteriu d'autoridá nes cuestiones relatives a la normativa, l'actualización y l'usu correutu de la llingua asturiana.
- k) L'Academia de la Llingua Asturiana promoverá de toles maneres, y velará pola variante llingüística gallego-asturiana o astur-galaica”.

Dende l'aniciu de la so actividá, l'Academia de la Llingua Asturiana tuvo siempre perpresente qu'ún de los oxetivos fundamentales de lal so xera yera iguar el Diccionariu de la Llingua Asturiana (DLA). Asina, yá nel añu 1989, na xunta de 25 de setiembre, constituyóse la estaya d'estudiu llingüísticu que dende esi momentu trabayó na ellaboración del Diccionariu.

El resultáu del llabor de la Comisión de Lexicografía y Normativización ye esti Diccionariu de la Llingua Asturiana, que'l plenu de l'Academia de la Llingua Asturiana aprobó por unanimidá en xunta estraordinaria del 30 de xunu de 2000.

D'esto doi fe nesti actu históricu na Xunta Xeneral del Principáu d'Asturies, el 13 de Payares de 2000.

Pallabres del Presidente de l'Academia

Sra. Presidenta de la Xunta Xeneral del Principáu, Sr. Conseyeru de Cultura, señoríes, perescelentes autoridaes y representantes, señores académiques y académicos, señor representante del Institut d'Estudios Catalans, amigues y amigos:

1. Entamu

En nome de l'Academia de la Llingua Asturiana quixera que les mios foren pallabres de reconocencia a les fuerces polítiques, llargamente representaes equí y perentiendo que bien presentes nes idees unitaries formulaes pela Sra. Presidenta de la Xunta Xeneral del Principáu.

Que l'Academia de la Llingua pueda amosar delantre los diputaos del pueblu asturianu lo que, de xuru, a toos abulta la so obra más emblemática, ye daqué importante y, una vegada más, llexitima a

l'Academia nel so facer y, al empar, da-y una trescendencia de fondu conteníu. Por un día les fuerces polítiques arrenuncien a les sos necesaries dixebres y a la destremada manera d'entender les coses públiques pa sofitar una iniciativa que cinca a la totalidá del nuesu ser popular. La Xunta Xeneral nun ye güei, nin pue selo, un sitiú escoyíu davezu pa presentación d'obres más o menos bones, mejor o peor encadarmaes. Pa elles y pa da-yos l'amañosa reconocencia hai plataformes, sociedaes culturales, cátredres, institutos de destremáu calter. Pero agora trátase d'otra cosa. De lo que falamos ye d'una xuntanza nel llugar más atopadizu onde s'acueye aquello que representa non tolo que de ponderable se fai ente nós sinón aquello que ye por sí mesmo la cimera espresión simbólica del nuesu pueblu.

Ye por eso polo que l'Academia propunxo allugar esti actu nesti gran escenariu, con unos parllamentarios encontaos nes urnes y énte esta bayura d'amigues, d'amigos y representantes de les más destremaes estayes de la sociedadá.

Déxeme, Sra. Presidenta, qu'en sen recíprocu y como regalu a la so bona acoyida, recuerde que l'Academia viniendo a esti llar, ofrez a la Xunta Xeneral la posibilidá d'iguar y enmendar un vieyu contenciosu que cuantayá alloña diccionarios y parllamentos. En 1607 el diccionariu de J. Cowel, que llevaba'l título d'*Interpreter or Booke Containing the Signification of Words*, refugábalu'l parllamentu inglés llanzándolu llueu a la foguera'l so verdugu. Nun sé qué fondes razones llevantaron, daquella, el fogosu incomodu de lo que siempre paecién serenes señoríes. Aguardo que güei, el nuesu diccionariu, lleíu seliquino, a la vera'l llume o nel despachu más afayadizu, nun arroxé dengún fueu nin altabane les pasiones de naide asitiáu nesti dignu palaciu de la Xunta Xeneral.

2. *Enllaaz col pasáu*

El *Diccionariu de la Llingua Asturiana* nun respuende a una zuna d'estos díes nin naz cola velea d'asonsañar a naide nin de remediar iniciatives asemeyaes que pudieron surdir n'otros llaos. Pela cueta, supón pa toos el llogru d'un vieyu aliendu, llargamente afaláu, afalagáu por muchos y fechu realidá llueu d'abondos años. Ye posible que daquíen viere que yera necesariu abenayá pues nel sieglu IX un documentu danos conocencia de lo que podría ser la primera definición d'una pallabra nuesa, *salsa* ‘agua salao’, cuando un notariu diznos que quier decir *agua moria* (“aqua moria que dicitur salsa”) o d'aquella otra en plural, *brañes*, pues afita que la xente tamén conoz la so sinónima, *seles* (“braneas, pascua quas uulgas dicit seles”). Razón nun-y faltaba, miánica, pues entá güei *salsa*, *salmaria*, *braña* y *sel* aliten ente nós como apellativos o topónimos. Pero nun ye obligao dir tan lloñe nel tiempu p'alcontrar anteecedentes más averaos.

Persabemos qu'en 1788 el carreñegu Carlos González de Posada tenía redactaes unes cuantes de páxines de lo que-y prestaría convertir nun diccionariu asturianu. Tamién daquella, el villaviciosín Caveada y Solares allampaba poles mesmes metes con asemeyaos enfotos. Yá en 1791 Gaspar Melchor de Xovellanos, escribiría lo que sedría, perprobablemente, el primer proyeutu (ellos dicíen *instrucción*) pa llograr el diccionariu qu'habria ser, xunto a la gramática y otres xeres, llabor de la Academia de Bones Lletres pola que toos rispíen. Nun foi posible naquel entós l'algamé d'estes bien trabaes idees pero se-

móse yá pa siempre l'esmolimientu porque l'idioma d'Asturias se fixere coles erbíes de trabayu necesaries que naquel mesmu sieglu llograre l'idioma de Castiya.

Asistiremos a lo llargo'l sieglu XIX al recuerdu cíclicu del citáu diccionariu y nun faltó quien s'enfotar diendo al so llogru con iniciativas valorables. De xuru que naide esbrexó mejor que Xuan Junquera Huergo que mediada la centuria tenía yá la redacción fecha del daquella ensin dubia gran diccionariu, entá güei inéditu. Hebo darréu, y al empar, otres actuaciones empuestes nel mesmu camín pa dar un sentíu unitariu al idioma. Pepín de Pría ye un bon nome qu'ufiatar. Tamién Enrique García Rendueles, ente otros. Fernán Coronas foi l'autor d'una obra, a lo que paez, pergrande anque llenada na fastera occidental del país. Tuvieron mejor suerte los que se contentaben con recoyer vocabularios llocales, prestosos siempre pero en forma curtios pa la xera d'algamar una visión xeneral de la llingua. Laverde Ruíz, Munthe, Menéndez Pidal ufiertaron muestres valorables. Braulio Vigón afondó con permunchu procuru na fala de Colunga. Llueu siguirien otros nel mesmu sen allugando datos nunes monografíes dialeutales más atentes léxicamente a lo inmediato qu'al conxuntu llingüístico. Pero la idea d'una obra xeneral yá nun s'escaecería enxamás na nuesa encesa memoria coleutiva.

3. Diccionariu de l'Academia de la Llingua Asturiana

Quiciabes el *Diccionariu de la Llingua Asturiana* que güei asoleyamos sía frutu del naguar histórico de tantos y tantos de los que namái a dellos pocos acabo referime. D'un llau bebe nes fontes de los qu'a-debecieron arranndo siempre por un bon diccionariu; d'otru nun escaez les variantes que bayurosamente engalanen la espresión oral d'Asturias. Una síntesis d'elloinxertase nesta gran obra que conxuga nuna xuntura amañosa lo que ye una realidá destremada dentro de la perfonda y non menos cierta unidá idiomática.

Nesti sentíu, el *Diccionariu de l'Academia* nun podía ser güei un diccionariu histórico nin etimolóxicu como, con bona llóxica, concebíen los illustraos del sieglu XVIII. Tampoco nun podía ser el nuesu un diccionariu dialeutal porque nun se trata agora de dir a la gueta de l'Asturias idflica, paraísu de les fales diverxentes y de les rareces filolóxiques ensin operancia. El nuesu, el de l'Academia, acordies coles esixencias estatutaries, había ser, xuiciosamente, un diccionariu xeneral u s'amestaren nun modelu supradialeutal los abondosos materiales ufríos peles fales vives. El nuesu había ser, ensin duldalo, un diccionariu monollingüe, sincrónico y modernu, axustáu a les esixencias científiques y puxantes na lexicografía de los nuesos díes. Tiempu habrá y sendes triaes yá derrompieron pa llograr obres iguaes al efeutu, un diccionariu histórico y etimolóxicu qu'arrexunte los datos y estudios polos que Xovellanos naguaba. Traza habrá tamién d'axuntar a ello los materiales dialeutológicos. Nesi sen ha vese, ensin entremecer métodos nin camudar oxetivos, cómo científicamente cueye sentíu lo particular ensin cayer na curtia visión de los que nun son a llevantase del so estrenchu llugar o del requexu afogadizu ande quedrían sa-pozar la filoloxía asturiana. Somos nós, xustamente nós los más favorables al llogru d'un idioma de xuntura astur, los primeros n'afayamos colo dialeutal pero non cola curtia xusteza de negar posibilidaes sinón cola conocencia de quien colluma que'l so valir namás se tasta dentro del conxuntu.

4. Trabayu de munchos

Podrá pescaciase que pa facer realidá una obra d'esta mena fixo falta un trabayu llargu y coordináu. Nel cantu l'añu 2000 naide entama obres d'esti xacer aislladamente, sofitándose namás nes siempre llenadas fuerces individuales. L'Academia entendiólo asina y contó en tou momentu, amás de colos tres académicos de número ixertos na xunta de normalización (Cano, d'Andrés, Arias), col encontu parcial d'otres munches personnes como los tamién académicos Xenaro Alonso, Corsino García y Vicente Rodríguez. Asinamesmo cola collaboración de José Suárez, Álvaro Arias, Nuria Fernández, Álvarez-Balbuena y Mari Paz Fonticiella. Tamién con Eva González, Daniel Blanco y Pilar Fidalgo. De mou p-especial cumplieron una xera de fonda importancia na propuesta de redaición y correición definitives Sara Gutiérrez y Marta Villazón. A toos habrán llegar les más reconocíes gracies. Ensin el so sofitu difícil sedría ufiertar esta obra tan llarga y ambiciosa que ye güei mesmo yá, un modelu de llaborar al empar que productu estéticu granible nel facer gráfico de KRK.

De toes maneres, anque nes manes tenemos un documentu llaboriosamente bien iguáu, tamién quixería alvertir que non tolo que ye posible inxerir nun diccionariu ta ixerto. Magar el gran trabayu fechu nun foi posible axuntar tolos datos orales y escritos qu'aconseya un corpus d'esta triba. En dellos casos pola torga d'aunilos toos nel tiempu atopadizu; n'otros porque la investigación sigue y sigue y ha dir alantre apurriendo nueves informaciones como mos fan ver los vocabularios que la coleición *Preseos* saca a la lluz cada poco. Faltará una pallabra concreta y otra y otra...y una fras concreta y otra y otra... non porque nun merezan la pena o les fixeren de menos los responsables del diccionariu. La so ausencia deberáse, ensin dubia, a que naide les conseñó nes nueses fiches. Namás cola collaboración de toos faciendo llegar a l'Academia los datos por nós desconocíos o llamentablemente non conseñaos al darches sedremos nuna próxima edición a meyorar el llabor d'agora y enancharemos xenerosa y críticamente la presencia del sur del vieyu dominiu llingüísticu. Nesi sentíu encamiantu a toos a que collaboren con nuevos datos p'avermos lo más axustadamente posible a esi ideal enxamás llográu d'ufiertar nel so día una obra peracabada, verdadera ayalga onde s'inspiren diccionarios escolares, temáticos y bilingües colos que la iniciativa d'otros esparderá, de xuru, la conocencia y utilidá del asturianu.

De toes maneres, esi diccionariu definitivu y ensin taches, onde nun falte un res nin se desanicie una pallabra, nun existe porque'l so verdaderu autor, el pueblu, anónimu nes sos informaciones, soberanu nel so usu, enxamás foi escucháu nel so conxuntu nel llargu camín en que vieno faciendo l'idioma de toos. Por cuenta d'ello esti sedrá, persiempre, el llibru inacabáu. Na gran película de Truffaut *Fahrenheit 451* vese cómo homes y mujeres fugaos d'una sociedá controlada y acrítica, teledirixida y ensin llibros, comprométense a tresmitir la cultura a les xeneraciones futures deprendiendo caún de memoria una gran obra. Ente elles nun se cita dengún diccionariu. Nun ye, pámique, por escaecimientu sinón pola incapacidá de qu'un home o una mujer interioricen lo que ye resultáu d'una tresmisión, xeneración a xeneración, de la experiencia, del saber, del sentir, del analizar, del entender d'un pueblu. Nun hai home nin mujer que, per sí solos, seyan a dar cuenta de toa esa complexa realidá frutu del perllargu procesu que fixo de nós una comunidá única, nin meyor nin peor pero única, dixebrada culturalmente nel entremez bayuroso de los pueblos.

Los nuesos fíos deberán averase a los datos equí ixertos porque sedrá onde adéprendan los trazos del so pasáu que, a vegaes, ñeguen o tapecen los mesmos testos de la historia o mos tracamundien les histories nueves entrexéfes de sentires ayenos y valores ensin xacíu nuevu. Los nuesos paisanos, collacíos o mayores, tastarán lo que son y lo que foron porque cola sele llectura posada d'esta obra sabrán, como Ulises, lo que ye tornar a Ítaca llueu d'un llargu tiempu de percorrer otres tierres, d'alendar otros aires, de falar otres llingüies. A esos paisanos de neso, a eses asturianes y asturianos que nagüen por alcontrase y afayar, de nueu, el so país, Ítaca, dirémos-yos con Cavafis:

De la que salgas de viaxe a Ítaca,
fai votos pa que'l camín sía llargu,
enllenu d'aventures, atacáu de coses nueves.
Que sían muchos los riscares de branu
en que, per prestosu y allegre, apuertes
a llugares qu'enxamás vieres...
Que Ítaca tea persiempre nel to pensamientu.
El to destín caberu ye atopala.

5. Venti años de llabor académicu

Cola presentación del *Diccionariu de la Llingua Asturiana* l'Academia llega al cumal d'una gran estaya fecha nuna tierra cuasimente ermo y n'abertal hai venti años. El 15 del mes d'avientu de 1980, pedío pol daquella Conseyeru de Cultura, Rodrigo Artime, roblaba'l Presidente del Conseyu Rexonal d'Asturies, Rafael Fernández, un decretu, valorable dende l'entamu y que nun dexaremos escaecer:

Fai cuasimente dos sieglos qu'a ilustres asturianos príye-yos qu'Asturies cuente con un muérganu pal estudiu, inventariáu y espardimientu de la so llingua llariega. Dende Gaspar Melchor de Xovellanos foron muchos los qu'asoleyaron abondes vegaes el so aliendu nesti sen, tan sentiu pente los que defenden el caltenimientu d'una peculiaridá cultural d'importancia tala.

El Conseyu Rexonal d'Asturies dase cuenta de que fai falta dar a la nuesa rexón l'est्रumentu afa-yadizu pa perfacer los llabores que lleven darréu a caltener el bable.

Asina, pedío pel señor Conseyeru de Cultura, según s'afita nel Reglamentu de Réxime Interior, y fechá, de mano, la delliberación del Conseyu Plenu na xunta del 15 d'avientu de 1980, DISPONGO:

Artículu único.-Créase l'Academia de la Llingua Asturiana y los sos finxos daránse nos Estatutos que, nel so día, someteránse a sanción del Conseyu Plenu.

El 6 d'abril de 1981 pautábase otra vuelta'l Conseyu Plenu nel testu de los citoas estatutos que, nel artículu 1, inxeríen lo que sedrían les finalidaes académiques, ente otres la que conocemos col cenciellu nome de normativizadora.

Xusto ye, agora, pasáu un tiempu, que venga esa Academia a esta Xunta Xeneral a rindir cuentes y a afitar y perafitar que bona parte de la xera más urxente foi fecho afayadizamente. Nos sos venti años

d'esistencia, ente otros muchos llabores, l'Academia cumplió perdafechu col s0o deber normativizador resumíu n'obres de toos conocíes porque dio llume a les *Normes Ortográfiques* (que nestes feches algamen la so 5ª edición) pasu primeru pa entamar el trabayu d'unificación de la escritura; asoleyó la *Gramática de la Llingua Asturiana*, descripción cimera de les regles fonolóxiques, morfolóxiques y sintáutiques qu'encadarmen l'idioma asturianu; dio conocencia d'un perllargu corpus toponímico, *Nomes de conceyos, parroquies, pueblos y llugares del Principáu d'Asturies*, referencia fonda p'afitar arrecho la nuesa toponimia. A lo cabero, tou esti facer piésllase güei cola imprentación del *Diccionariu de la Llingua Asturiana*, verdaderu códigu léxicu pal bon usu y conocencia.

Estes notes, estos fechos, dicho asina y d'esta miente polos que nada tienen que furtar a la historia, tráense güei a cuentu pa que los ciudadanos, representantes y autoridaes d'Asturies pervean y reconozan que, enllazando colo más vieyo y noble y guañaño de la nuesa yá llarga vida como pueblu, ye posible ente nós facer les coases derecha y llealmente y al marxe d'intereses prietos. L'Academia nun fadrá aplagorios esixendo allabances nin naide sedrá testigu del so andar a la gueta d'afalagos. L'Academia cumplió y ye too. Les coases son asina. ¡Cuantayá que son asina...!

El trabayu xenerosamente fechu, de toes maneres, déxanos la intelixencia esperta, les manes llibres y humildoses les pallabres pa recordar lo más importante que güei se celebra ensin glayalo: cola entrega d'esti *Diccionariu* a la sociedá l'Academia de la Llingua diz a toos que nel entamu del sieglu XXI Asturias tien una llingua, la so llingua histórica, técnicamente iguada y capacitada p'afitar el so futuru. L'Academia fixo hasta güei lo que-y encamentaron y punxo al día l'idioma faciéndolu vidable. De magar estes feches les responsabilidaes sedrán ayenes, nun son de nueso.